

Aktif Yaşlanma ile Yaşam Boyu Öğrenme Arasındaki İlişkiye Teorik Bir Bakış

Aykut AYDIN^{1*}

Aylin AYDIN SAYILAN²

¹Kırklareli Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Bölümü, Kırklareli, Türkiye

²Kırklareli Üniversitesi, Sağlık Yüksekokulu, Hemşirelik Bölümü, Kırklareli, Türkiye

*Sorumlu Yazar:

E-posta: aykutaydn@hotmail.com

Geliş Tarihi: Eylül 15, 2014

Kabul Tarihi: Ekim 23, 2014

Özet

Çalışmada, aktif yaşlanma ile yaşam boyu öğrenme arasındaki ilişki teorik olarak irdelenmiştir. Giriş bölümünde, yaşlanma, aktif yaşlanma ve yaşam boyu öğrenme kavramlarına değinilmiştir. Gelişme bölümünde, yaşlanma kavramı ve küresel yaşlanma ile ilgili genel bilgiler verilerek, öncelikle yaşlı bireylerin çalışma yaşamına katkıları ele alınmıştır. Sonrasında aktif yaşlanma kavramı derinlemesine incelenerek, konuya ilişkin güncel yaklaşımlar irdelenmiştir. Bu bölümün sonunda, aktif yaşlanma ve yaşam boyu öğrenme arasındaki ilişkiden söz edilerek, yaşam boyu öğrenmenin aktif yaşlanmaya katkıları, konuyla ilgili güncel sorun ve tartışmalara yer verilmiştir. Sonuç bölümünde, aktif yaşlanma ve yaşam boyu öğrenme kavram ve politikalarıyla ilgili algılanan ve uygulamada karşılaşılan eksiklikler ve eksikliklere yönelik yapılması gerekenler bu bölümün temasını oluşturmuştur.

Anahtar Kelimeler: Yaşlanma, Aktif Yaşlanma, Yaşam Boyu Öğrenme.

A Theoretical Perspective on the Relationship Between Active Ageing and Lifelong Learning

Abstract

In this paper, the relationship between active ageing and lifelong learning is examined in theory. In the introduction section, concepts of ageing, active ageing and lifelong learning are mentioned. In the advance section, by giving general information about the concept of ageing and global ageing, the contributions of the old age to working life are discussed. Afterward, the term "active ageing" and current approaches to the issue are examined. In the end of the section, the relationship between active ageing and lifelong learning, the contributions of lifelong learning to active ageing and current problems and discussions about the issue are discussed. In conclusion, the drawbacks perceived about concepts and policies of active ageing and lifelong learning, the drawbacks met in practise and the necessary things for the drawbacks are the theme of the section.

Keywords: Ageing, Active Ageing, Lifelong Learning.

GİRİŞ

Yaşlanma, insanoğlunun içerisinde bulunduğu doğal bir süreçtir. Günümüz itibarıyla yaşlanma konusuna duyulan ilgi artmıştır. Bunun başlıca sebebi, doğal bir süreç olan yaşlanmanın doğal ve doğal olmayan çok boyutlu biyolojik, psikolojik ve sosyo-ekonomik sonuçlarının olmasından ileri gelmektedir.

Aktif yaşlanma kavramının ortaya çıkışı çok eski değildir. Küresel yaşlanmanın hızlanması ve gözle görülür bir hal almasıyla birlikte aktif yaşlanma konusu da geniş çaplı inceleme ve değerlendirmelere tabii tutulmaya başlamıştır.

Yaşam boyu öğrenme kavramı ise öğrenmenin sürekli olma niteliğinin kavramsallık kazanmış halidir. Aktif yaşlanma ile arasında derin bir ilişki söz konusudur. Aktif yaşlanabilmek veya aktif kalabilmek için evvela yaşam boyu öğrenmenin mümkün ve gerekli olduğuna inanmak son derece önemlidir.

Yaşlanma İle İlgili Genel Bilgiler

Çocukluk, gençlik, erişkinlik ve yaşlılık dönemleri ile ilgili tüm ifadeler toplumdan topluma ve hatta aynı toplum içerisinde yaşayan kişiler arasında veya zamana bağlı olarak değişiklik gösterebilmektedir, yani görecelidir [1]. Yaşlılık süreci de, biyolojik, kronolojik ve sosyal yönleri olan karmaşık ve önu alınamayan bir süreçtir [19].

Dünya genelinde gerçekleşen nüfus artış hızındaki azalış ve ortalama yaşam beklentisindeki yükseliş, genel nüfus içindeki yaşlı nüfus oranının artmasına neden olmakta ve dünya her geçen zaman içerisinde demografik yaşlanma sürecine girmektedir. Yapılan tahminlerde 2020 yılında dünya nüfusunun 7.5 milyara, tüm nüfus içerisindeki altmış yaş ve üstü nüfus grubunun da 1 milyara ulaşacağı tahmin edilmektedir. Dünya genelinde her geçen ay ise yaklaşık 800 bin kişi yaşlılık dönemine girmektedir [5].

Daha gelişmiş ülkelerin nüfuslarını incelediğimizde, bir asırdan uzun zamandır yaşlandıklarını görmekteyiz ve bu

durum artık daha az gelişmiş ülkeler için de aynı görüntüyü arz etmektedir. Söz konusu demografik dönüşümün, ülkelerin sağlık, sosyal ve ekonomik gelişimleri üzerinde doğrudan etki yarattığı aşıkardır [15].

Dünya'daki yaşlı nüfus büyük oranda büyürken, toplam nüfusun %50'nin altında artacağı, yaşlı nüfusun 2020 yılında yaklaşık %70'inin az gelişmiş ülkelerde yaşıyor olacağı tahmin edilmektedir. Bu durumun önemli bir sebebi de, az gelişmiş pek çok ülkede 60 yaş ve üzerindeki nüfusun, toplam nüfustan daha hızlı bir oranda artmasıdır [16].

Demografik yapıdaki herhangi bir değişim, istihdamın yapısını ve işgücü piyasalarını da etkilemektedir. Nüfus ve nüfusun yaş bileşimi işgücü arzını belirleyen temel faktörler olduğundan, istihdam ve sonuç olarak ekonomi üzerinde derin bir etki söz konusudur [10]. İşgücü arzında yaşanan ve yaşanacak düşüşler ekonomik gündemin ana maddelerindedir. İşgücü arz ve talebini en azından dengelemeye çalışmak, bazı politika değişikliklerini gerektirirken, diğer yöntemler de yaşlanmanın verimlilik artışı üzerindeki etkisi olayındakine benzer şekilde daha bir karmaşıktır [13].

Küresel yaşlanmanın ekonomik etkisi farklı kesimlerce negatif ve pozitif şekilde değerlendirilebilmektedir. Demografik dönüşüm örneğin, artan emekli sayısına istinaden oluşacak ihtiyaçları karşılayabilmek için kamu borçlarında bir artışa neden olacaktır. Yaşlanan nüfus aynı zamanda yaşlıların ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla büyük bir fırsata sahip olan hizmet sektörünün daha fazla büyümesini sağlayabilecektir [7].

Küresel yaşlanmanın, sosyal güvenlik sistemleri üzerinde de önemli etkileri olacaktır. Özellikle yaşlı kesimin oransal olarak artması, bağımlılık oranlarının yükselmesine sebep olmaktadır [1]. Bu da sigortalıların üzerindeki yükün artmasını, ülkelerin sosyal sigorta kurumlarının ivazlar konusunda sıkıntıya düşme ihtimallerini beraberinde getirecektir.

Yaşlanma konusuna daha ılımlı bakan kesimlerin de bulunduğu bahsetmiştik. Söz konusu kesimlerin bakış açılarına göre, yaşlanma bir risk olarak kabul edilmekle beraber, doğru bir hazırlık süreciyle birlikte yeni fırsatlar yaratabilecektir [24].

Avrupa'ya göz attığımızda yaşam beklentisinin gittikçe yükseldiği görülmektedir. Bu durum pozitif şekilde ele alındığında bir fırsat şeklinde değerlendirilebilir. Ancak bu değerlendirme büyük oranda insanların sağlıklı bir biçimde yaşlanmaları koşuluyla mantık kazanacaktır. Bu durum aynı zamanda bir baskı aygıtı şeklinde de ele alınabilir. Çünkü insanlar yaşlandıkça bağımlılıkları artmaktadır ve bu husus, sağlık sistemlerine yönelik açık bir tehdit şeklinde de algılanabilecektir [7].

Yaşlı Bireylerin Çalışma Yaşamına Katkıları

Geçmişte işverenler, genç çalışanlarla karşılaştırma yaparak, yaşlı çalışanları yönetmenin daha zor olacağı ve yaşlı bireylerin daha az üretken olacağını varsayımıyla hareket etmişler ve tercih haklarını da çok büyük oranda genç çalışanlar lehine kullanmışlardır. Fakat yaşlı istihdamının birtakım avantajları mevcuttur ki işletmeler için çok önemli değerlerin oluşumuna ve gelişimine katkı sunabilmektedir. Bunlar [4];

Tecrübe

Yaşlı çalışanların, geçmişte yaptıkları hataları ve başarıları göz önünde bulundurmaları, çalışma yöntemleri konusunda onlara büyük bir ayrıcalık sunmaktadır. Muhtemel meslektaş, müşteri ve tedarikçiler ile var olan

bağlantılarının inşası yıllar aldığından, ikameleri çok daha zor veya pahalı olacaktır.

Esneklik

Emekliliğine yaklaşan pek çok çalışan, emekliliğe ayrılmadan önce çalışma saatlerini aşamalı biçimde düşürmeyi tercih edebilmektedir. Aşamalı emeklilik de işverenlere örgütlerinin devamlılığını sağlayacak kritik pozisyonlardaki çalışanlarını azalmış maliyetler ile istihdam edebilmeleri imkânını vermektedir.

Sadakat

Yaşlı çalışanların genç meslektaşlarına oranla daha az iş değişikliği yaptıkları ve örgütsel bağlılıklarının da yüksek olduğu bilinmektedir. Katkılarının onaylanması ve çeşitli eğitim fırsatlarına katılımlarının artırılması, yaşlı çalışanların motivasyonları üzerinde son derece olumlu etkiler yaratmaktadır.

İş Görme Sorumluluğu

Yüksek sorumluluk bilincine sahip genç çalışanlar olmasına rağmen, işverenler genellikle, yaşlı çalışanların daha güvenilir ve çalışkan olduklarını, işlerinin sonunu getirme bilinçlerinin daha yüksek olduğunu ve müşteri ihtiyaçlarının karşılanması konusunda daha hassas olduklarını ifade etmektedirler.

Aktif Yaşlanma Kavramı ve Aktif Yaşlanabilmeye Katkı Sağlayan Unsurlar

Dünya Sağlık Örgütü (WHO) aktif yaşlanmayı, "insanların yaşlanırken yaşam kalitesini arttırmak için sağlık, güvenlik ve katılım fırsatlarını maksimize etme süreci" olarak tanımlamıştır [23]. Bir başka tanımda aktif yaşlanma, yukarıdaki tanımdan tek bir noktada farklı olarak, söz konusu imkânların (sağlık, güvenlik ve katılım) optimum seviyeye çıkarılması süreci şeklinde tanımlanmıştır. [2].

Dünya Sağlık Örgütü tarafından aktif yaşlanma kavramının tanımı 2002 yılında yapılmış ve demografik değişimlerin karşılanması şeklinde sunulmuştur. Kavram Avrupa'da öncelikle istihdamda aktif yaşlanma biçiminde algılanmıştır. Ancak daha sonra fiziksel, zihinsel ve sosyal refah ile bağlantılı olarak sağlıklı yaşlanma biçiminde bir kavram genişlemesi gerçekleştirilmiştir. Dünya Sağlık Örgütü, sağlıklı yaşlanmayı üç temel prensibe dayandırmaktadır. Bunlar, tanım içerisine girdiği gibi sağlık, güvenlik ve katılımdır. Avrupa Birliği (AB) için de başarılı yaşlanma, sağlığa eşit erişimi maksimize etmeyi amaçlayan bir süreçtir. Avrupa Birliği, aktif yaşlanmayı dört temel prensibe dayandırmaktadır. Bunlar, yaşam boyu öğrenme, yüksek kaliteli çalışma koşulları, uygulanabilir emeklilik sistemleri ve yaş temelli ayrımcılıkla mücadeledir. Aktif yaşlanan bireylerin sahip olacakları iyi sağlık durumları, onlara toplumun aktif birer parçası olma imkânı verecektir. Dolayısıyla yaşlı bireyler, bağımsız, refah düzeyi yüksek ve kaliteli bir yaşam standardına kavuşacaklardır [7].

Aktiflik, yalnızca bir işgücü unsuru ya da fiziksel olarak aktif olmayı içermemekte; sosyal, ekonomik, kültürel, spiritüel, kentleşme-kentleşme işlere-işlerine de devamlı katılımı içermektedir. Hem bireylere hem de gruplara uygulanabilmektedir. İnsanların sosyal, fiziksel ve zihinsel sağlık potansiyellerinin farkında olmalarını sağlamaktadır. İhtiyaçları, arzuları ve kapasitelerine göre topluma katılımlarına da fırsat vermektedir. Bunu sağlarken de ihtiyaç halinde onlara yeterli koruma, güvenlik, bakım ve yardım sunmaktadır [17].

Aktif yaşlanma, daha iyi çalışma koşulları için fırsat vermektedir. Aynı zamanda sosyal dışlanma ile mücadele etmektedir. Yaşlıların istihdam piyasası ve toplumsal yaşama dâhil olmasını teşvik etmekte, sağlıklı yaşlanmayı da öne çıkartmaktadır [22].

Aktif yaşlanma yaklaşımının planlı bir zeminde ele alınabilmesi için bu alanda gerçekleştirilecek politika ve programların geliştirilmesine katkı sağlayacak sağlık, istihdam ve eğitim gibi konuların tamamını içermesi gerektiği unutulmamalıdır. Bilhassa sosyal politikaların oluşum sürecinde aktif yaşlanmanın desteklenmesi [18];

- ✓ Hayatın yüksek verimlilik dönemlerinde zamansız ölümlerin azalmasına,
- ✓ Kronik hastalıkların azalmasına,
- ✓ İleriki yaşlarda insanların yaşamlarından zevk almalarına,
- ✓ Yaşlıların, toplumun sosyal, kültürel, ekonomik ve siyasi alanlarında etkin olmalarına,
- ✓ Tıbbi masrafların azalmasına katkı sağlayacaktır.

Şekil 1. Aktif Yaşlanmanın Belirleyici Faktörleri (Kaynak: [23])

Aktif yaşlanmanın belirleyici faktörleri aşağıdaki gibidir [23];

- ✓ Çapraz kesen kültür ve cinsiyet faktörleri.
 - ✓ Sağlık sistemi ve sosyal sistem: sağlıkta ilerleme ve hastalıkların önlenmesi; tedavi edici hizmetler; uzun dönemli bakım; zihinsel sağlık hizmetleri.
 - ✓ Davranışsal faktörler: sağlıklı yaşam stilleri (örneğin, diyet, fiziksel faaliyet vb.)
 - ✓ Kişisel faktörler: biyoloji ve genetik; psikolojik faktörler.
 - ✓ Fiziksel çevre: güvenli barınma; temiz su ve hava; güvenli yiyecekler.
 - ✓ Sosyal faktörler: sosyal destek; şiddet ve suistimal; eğitim ve okuryazarlık.
 - ✓ Ekonomik faktörler: gelir; sosyal koruma; çalışma (resmi ve resmi olmayan sektör)
- Bilgi toplumunda mümkün olabilen üç yaşam koşuluna göre [8];
- ✓ Çalışma hayatında aktif yaşlanmak; daha iyi çalışma kalitesi ve çalışma hayatı dengesi ile birlikte uzun süre aktif ve etkin kalabilmeyi,
 - ✓ Toplumun bir parçası olarak aktif yaşlanmak; sosyal yaşam ve anlamda aktif ve yaratıcı kalabilmeyi,

✓ Evde aktif yaşlanmak; uzun süre sağlıklı kalabilmeyi ve bağımsız, yüksek bir günlük yaşam kalitesine sahip olabilmeyi içermektedir.

Aktif Yaşlanma Konusuna Güncel Yaklaşımlar

Aktif yaşlanma konusuna yönelik güncel yaklaşımların benimsediği başlıca husus, aktif yaşlanma kavramı ve gerekli faaliyetlerin salt yaşlı bireylere hitap etmesinin yanlış olduğudur. Aktif yaşlanma, bir süreçtir ve uzun yaşam süresi boyunca bir faaliyet gerektirir. Bu yüzden kavramı sınırlandırmaktan ziyade genişletmek, yaşlanmanın bir süreç olduğunu ve her bireyin zamanla yaşlandığını kabul etmek gerekmektedir.

Güncel yaklaşımların üzerinde önemle durdukları diğer bir konu, yaşlı kadınların işgücüne katılım oranlarının genellikle yaşlı erkeklerden daha düşük gerçekleşmesi ve bu duruma yönelik bir çözümün, aktif yaşlanma politikaları için zorunlu olduğu düşüncesidir. Yaşlı kadınların işgücüne katılmalarını sağlamak ve işgücü içerisindeki oranlarını arttırmak için büyük çabalar sarf edilmesi gerektiği savunulmaktadır [12].

Önemli diğer bir konu, aktif yaşlanma politikalarının yaşlıların yeterliliklerini ve özellikle yeterlilik bilinçlerini attırmayı amaçlaması gerektiği düşüncesidir. Aktif yaşlanan bireylerin, özellikle yaşlılık dönemlerinde süreç içerisinde aktif bulunmalarından dolayı kendilerine duyacakları güven daha yüksek düzeyde olacak, kendilerini toplumun aktif bir üyesi şeklinde hissedecekler ve her alanda (çalışma hayatı dâhil) yararlılık düzeyleri daha yüksek gerçekleşecektir.

Güncel yaklaşımlar, aktif yaşlanma konusunu daha kapsamlı ve kararlı şekilde değerlendirmektedir. Söz konusu yaklaşımlar, insanları daha uzun yıllar çalışmaya ikna etmek üzere yaşa bağlı ayrımcılığı önleyen yasal düzenlemeleri, yaşam boyu öğrenme fırsatlarının erişilebilir olmasını, sağlık ve bakım hizmetlerinin yeniden düzenlenmesini, hasta mobilitesini, sağlık hizmetlerinin serbest dolaşımını, hastalık yükünü azaltacak koruyucu sağlık hizmetlerinden yararlanmayı, yaşam alanlarının düzenlenerek mal ve hizmetlere erişimin sağlanmasını ve nesiller arası dayanışmanın güçlendirilmesini savunmakta; tüm bunların uygulamaya geçmesi için de yapısal reformların uyum içinde ve birlikte gerçekleştirilmesi gerektiğini ifade etmektedir [22].

Özellikle Avrupa Birliği ülkelerinde aktif yaşlanmayı teşvik etmek ve geliştirmek amacıyla son yıllarda radyo, televizyon, gazete ve billboardlar üzerinden kamusal kampanyalar yürütülmeye çalışılmaktadır. Bu kampanyalar çalışanlar arasındaki yaşlı çalışanların niteliklerini geliştirmek ve istihdam edilebilirliklerini arttırmak için onları teşvik etmeye çalışmaktadır [9]. Emeklilik yaşını iletirmek ve yaşlı bireylerin çalışma yaşamında daha uzun süreler kalmalarını destekleyecek bazı teşviklerin uygulanması da aktif yaşlanmaya dahil olmayı kolaylaştıracak uygulamalardan bazılarıdır [6].

Güncel yaklaşımlar, uzun dönemli işsiz olan yaşlı bireyleri, destekleme programları vasıtasıyla güçlendirmek için hükümetlerin daha geniş fonlar ayırmasına ihtiyaç olduğunu vurgulamaktadır. Özellikle ortaya çıkan ekonomik alanlarda genel istihdam edilebilirlik becerilerini ve spesifik mesleki becerileri geliştirmeye çalışmanın, bu programların başlıca amacı olarak gerektiği ileri sürülmektedir. Konuya biraz genel yaklaşıldığında bu girişimlerin aynı zamanda yapısal işsizliğin önüne geçilmesine katkı sağlayacağı söylenebilir. [6].

Aktif yaşlanma ile ilgili yapılan güncel bilimsel ve politik tartışmalarda yaşam kalitesi kavramı üzerinde artan bir ilginin mevcut olduğundan da bahsedilmeden geçilmemelidir. Dolayısıyla yaşlı bireylerin yaşam kalitelerini yükseltmek için mutlaka onların çalışma çevreleri, sosyal çevreleri ve ilişkileri, ev çevreleri ve kişisel refahları dikkate alınmalıdır [17].

Aktif Yaşlanma ile Yaşam Boyu Öğrenme Arasındaki İlişki

Öğrenme, yaşlanan toplumlarda, artan sosyal harcamalar ve özellikle sağlık harcamaları, ileri yaştaki bireylerin istihdama katılımı ve ekonomiye katkıları, bilgi toplumunda beceri kazanma ve geliştirme, deneyim ve bilginin nesiller arası paylaşımı gibi oldukça önem arz eden hususlar için anahtar bir rol oynamaktadır. Yaşlanan toplumlarda öğrenme, geniş çaplı olarak ele alınması gereken bir konudur ve yalnızca resmi öğrenim kurumları nezdinde değerlendirilmemesi gerekmektedir. Dolayısıyla öğrenmenin resmi ve gayri-resmi yolları bulunmaktadır [17].

Yaşlı bireylerin farklı türde öğrenme ihtiyaçları vardır. Öğrenme ayrıca kendi içinde de önemli bir faaliyet şeklinde düşünülebilir. Kişisel gelişim ve sosyal bağlantıların ilerlemesine katkı vermektedir. Bununla beraber öğrenmeye erişim için kişisel birtakım engeller söz konusudur ve ayrıca beceri, vasıf ve motivasyon faktörlerine ihtiyaç vardır. Üstelik sadece ileri yaştaki bireylerin bilgilerinin gelişimi için öğrenme faaliyetleri içerisine eklenmeleri değil, diğer insanlara onlardan öğrenme fırsatı vermek de oldukça önemlidir [17]. Nesiller arası öğrenmenin pozitif pek çok etkisi bulunmaktadır. Konu ile ilgili yapılan çalışmaların da gösterdiği üzere, yaşlı bireyler ile birlikte öğrenen genç bireyler, yaşlı kuşağa karşı daha pozitif ve samimi (gerçekçi) tavırlar içerisinde olmaktadır [23].

Aktif yaşlanma stratejisinin önemli bir ögesi olarak öğrenme fikri, iyileşme-bakım masraflarında ve yaşam kalitesini arttırmada fayda sağlamaktadır. Tüm bunlar da yaşam boyu öğrenme stratejilerinin birer parçasını oluşturmaktadır [14].

Eğitim, aktif yaşlanma için önemli ve etken bir faktördür. Düşük eğitim düzeyi ve cehalet konusu o kadar önemlidir ki; yaşlanan insanların artan engelliliği, ölüm ve yüksek oranlı işsizlik riskleri ile de ilişkilendirilebilmektedir. Dünya Sağlık Örgütü (WHO), yaşam boyu öğrenme fırsatları ile kombine edilmiş erken eğitimin, yaşlanma boyunca insanların adaptasyon ve bağımsız kalabilme ihtiyaçları için gerekli olan yeteneklerini ve güvenlerini geliştirmelerine katkıda bulunduğunu savunmaktadır [23]. Yaşam boyu öğrenme kavramı, Avrupa Birliği'ne üye devletlerin bilgi ekonomisi içerisindeki rekabet güçlerini arttırmada AB'nin en temel stratejilerinden de biridir [11].

Yaşlıların istihdamını arttırmada sürekli eğitimin önemli pek çok rolü bulunmaktadır. Yeni bilgi ve becerilere yönelik değişen talepler yaşlı çalışanları büyük oranda dezavantajlı konumlara yerleştirmektedir. Yaşlı bireylerin hayatlarının ilk dönemlerinde aldıkları eğitim sürekli biçimde yenilenmediği takdirde geçerliliği de yitmiş olmaktadır. Eğitimin yaşam boyu öğrenme perspektifi içerisinde devamlı güncel hale getirilmesi, değişen taleplere uyum sağlayabilmeyi ve yeni fırsatlardan yararlanabilmeyi beraberinde getirmektedir. [12]. Bu yüzden yaşam boyu öğrenme kanallarını kullanan ve aktif yaşlanan bireyler önemli ölçüde bu dezavantajlı konumdan sıyrılabilirler

ve yeni dönemde değişen taleplere daha fazla uyum sağlayabileceklerdir. Dolayısıyla aktif yaşlanmanın yaşam boyu öğrenme boyutu, yaşlı bireylere değişen koşullar karşısında çalışma becerilerini yenileme ve geliştirme fırsatı vererek, istihdam piyasalarındaki adaptasyon süreçlerini hızlandırabilmektedir.

Yaşlı çalışanların becerilerinin geliştirilmesine katkı sağlayacak yaşam boyu öğrenme ve vasıf geliştirme politikalarının mutlaka özendirilmesi gerekmektedir. Yaşam boyu öğrenme, çocukluk ve gençlik dönemlerinde kaliteli eğitim ve öğrenim göremeyen bugünün yetişkinlerine eğitimde yeni bir fırsat tanımının ilerisinde, çok daha uzun vadeli ve önleyici bir strateji şeklinde karşımıza çıkmakta; eğitimi, yaşamın erken dönemlerine özel bir model şeklinde algılamamaktadır. Bu açıdan yaşam boyu öğrenme yaklaşımı, istihdam ile ilgili öğrenme ve daha ileri seviyede öğrenmenin temellerinin atılması şeklinde de ifade edilebilir [12]. Dolayısıyla aktif yaşlanma için de yaşam boyu öğrenme hem bir fırsat hem de nitelikli kullanılması gereken bir araçtır. Özellikle yaşlı bireylerin istihdam sorunlarının çözümü konusunda faydalanılması son derece önemlidir.

Aktif yaşlanma bağlamında yaşam boyu öğrenme, becerilerin edinimi ve güncelleştirilmesi, sosyo-kültürel katılım, bireysel refah, nesiller arası dayanışma ve sosyal içerme için hayati önem arz etmektedir. Yaşam boyu öğrenme, dolaylı olarak becerilerin gelişimini sağlayarak insanların istihdam içerisinde kalmasına olanak tanımaktadır [7]. Yaşam boyu öğrenme politikaları yaşlı bireylerin öğrenme istekliliğini ve yeteneğini maksimize edebilmektedir. Bunu da yaşamları boyunca devamlılık gösteren öğrenmeyi destekleyerek yerine getirmektedir [17].

Yaşam Boyu Öğrenmenin Aktif Yaşlanmaya Katkıları ve Konu ile İlgili Güncel Sorunlar ve Tartışmalar

Yaşam Boyu Öğrenmenin Aktif Yaşlanmaya Katkıları

Öğrenmenin yaşam boyu olma niteliği; örgün, yaygın ve algın öğrenmenin birbirini tamamlayan olmasına odaklanmaktadır. Bu nitelik, öğrenmenin aile içerisinde, serbest zamanlarda, gündelik yaşamda ve/veya çalışma ortamında gerçekleştiğini ya da gerçekleşebileceğini anlatmaya çalışmaktadır [14].

Yaşam boyu öğrenme, yaşlı bireylerin topluma aktif katılımını desteklemede önemli bir faktör olarak görülmektedir. Yaşlı bireylerin çalışma yaşamında kalmaları veya çalışma yaşamına dönmeleri için teşvik edilmeleri gerekmektedir. Çünkü, önemli bilgi birikimi ve becerilere sahiptirler ve aynı zamanda tüm bunları diğer jenerasyonlara aktarabilirler [7].

Dünya genelinde yaşlanan nüfusun sosyal güvenlik, sağlık ve bakım hizmetlerine olan ihtiyacındaki artışa paralel olarak artan harcamalarının kamu finansmanına ve genç nesillere getireceği yük, büyük oranda sosyal güvenlik reformlarıyla ve çalışma çağındaki yaşlı kesimin istihdam oranlarını artırmak suretiyle hafifletilebilir [22]. Bu yüzden mutlaka aktif yaşlanma politikalarının yaşam boyu öğrenme ve yaşam boyu kariyer gelişim politikalarını içermesi veya bunlar tarafından tamamlanmasına ihtiyaç vardır [6]. Yaşam boyu öğrenme ve sürekli eğitim özellikle çalışanların becerilerini ve rekabetçiliklerini düzenlemekte, iş piyasasına bağlanmayı arttırmakta ve çalışabilirliği uzatmaktadır [3]. Günümüzde çalışma yaşamlarını uzatmak ise dört eylem aşamasını akla getirmektedir [14]:

- ✓ Yetişkin nüfusun tüm sağlık ve sosyal durumunu korumak.
- ✓ Çalışma koşullarını geliştirmek kadar daha uzun çalışma adına işçiler için engelleri ortadan kaldırmak.
- ✓ Erken emeklilikten vazgeçirmek.
- ✓ Yeteneklerin eskimesinden kaçınmak için yaşam boyu öğrenmeyi teşvik etmek.

Yaşam boyu öğrenmenin aktif yaşlanma sürecine katkıları son derece aşikâr iken, gözden kaçırılmaması gereken önemli bir nokta da yaşam boyu öğrenme bilincinin toplumu oluşturan bireylere kazandırılmaya çalışılmasıdır. Kazanılacak yaşam boyu öğrenme bilinci ile birlikte bireylerin eğitim ve öğretime ilişkin artan ve çeşitlenen talepleri meydana gelecek, eğitim sistemleri de değişen şartlara ve/veya taleplere sürekli adapte olmaya çalışacaktır [21].

Yaşam Boyu Öğrenme ile İlgili Güncel Sorunlar ve Tartışmalar

Aktif yaşlanma politikalarının hastalıkları önlemek ve bireysel sağlığı korumak misyonlarının çoğu zaman göz ardı edildiğine dair bazı tartışmalar söz konusudur. Söz konusu sorunun varlığını savunanlar, aktif yaşlanma politikalarının genellikle, istihdam piyasalarına entegre olabilecek bir yaşlı kesimi yaratma stratejisi götüğünü, bu politikaların aktif bir yaşlanma için zorunlu ilk şey olan sağlıklı yaşlanma konusuna gereken ilgiyi göstermediğini ifade etmektedirler. Yine aynı kesim, ancak güçlü bir kamusal irade ve uygulamalarca desteklenen sağlık politikaları ile toplumsal aktifliğin daha uzun süreceğine inanmaktadır.

Aktif yaşlanma politikalarının salt yaşlı bireyler için uygulanabilir görülmesi de önemli bir sorun ve tartışmalara neden olan bir konudur. Aktif yaşlanmanın bir süreç olduğundan ve uzun yaşam süresi boyunca bir faaliyet gerektirdiğinden bahsetmiştik. Tartışmalar özellikle kavramsal genişleme ve yaşlanmanın uzun bir süreç olduğunu anlamak açısından yarar sağlamaktadır.

Aktif yaşlanma kavramının bireylere tanınan hakların yanında bireylerin uyması gereken kuralları da belirlemesi gerektiği diğer tartışma konusudur. Aktif kalma kuralları; sosyal koruma, yaşam boyu öğrenme ve eğitim konusundaki haklar, eğitim ve öğretim imkânlarından yararlanma ve diğer yöntemlerle izlenebilecektir [18].

Yaşlı bireyler tarafından eğitim ve alıştırmaların kavranması nispeten düşük düzeyde gerçekleşmekte ve bu da aktif yaşlanma stratejilerinin geliştirilirken üzerinde durulması gereken bir sorundur [7]. Başarılı bir yaşlanma için yaşlı bireylerin eğitim ihtiyaçlarının saptanması, onların eğitim ihtiyaçlarına yönelik somut verilerin elde edilmesi gerekmektedir. İhtiyaç tespiti, mevcut ve elde edilecek veriler, yaşam boyu öğrenme kapsamında hazırlanacak projelerin ve yaşlı bireyler için oluşturulacak eğitim programlarının geliştirilebilmesi açısından büyük önem arz etmektedir [20].

Öğrenmek ve öğrenmeyi öğrenmek herkes için önemli görevlerdir ve yaşlılığımızda bile aktif kalabilmek için yeteneklerimizi geliştirmemizi sağlamaktadır. Genelde gayri resmi öğrenim, düzenli (organize) öğrenime katılmadan dikkate değer biçimde daha yaygın bulunmaktadır. Bu özellikle de yaşlı gruplar için geçerlidir. Dolayısıyla, yaşlı bireylerin öğrenmesine destek vermek hedeflendiğinde hem yapılandırılmış hem de yapılandırılmamış öğrenme için gayri resmi öğrenim durumlarını ve fırsatlarını akla getirmek oldukça önemlidir [17].

Katılımcıların, etkili yetişkin öğrenimi sistemleri olmaksızın, onlara yükselen iş piyasasına giriş fırsatı veren, daha iyi bir sosyal entegrasyon sağlayan ve onları gelecek için aktif yaşlanmaya hazırlayan yaşam boyu öğrenme stratejisine entegre olabilmeleri pek mümkün değildir [14]. Dolayısıyla ulusal eğitim-öğretim sistemleri ile yaşam boyu öğrenme stratejilerinin birbirlerinden kopuk olmaması, aksine birbirlerini tamamlaması oldukça önemlidir. Bilhassa yaşam boyu öğrenme bilincinin aşılmasında ulusal eğitim-öğretim politikalarının işlevsel politikalar olduğu unutulmamalıdır.

SONUÇ

Aktif yaşlanma ile yaşam boyu öğrenme arasında güçlü bir ilişki söz konusudur. İlgili literatür incelendiğinde, aktif yaşlanma ile yaşam boyu öğrenme kavramlarının ve politikalarının genellikle birbirlerinden bağımsız biçimde ele alındığı görülmektedir. Bu yüzden mevcut stratejilerin geliştirilmesi açısından aktif yaşlanma ve yaşam boyu öğrenme kavramları arasında paralel yönde ilişkiler ağı söz konusu olduğundan bahsetmek son derece önemlidir.

Aktif yaşlanma, bir aktif istihdam stratejisi olarak tanımlanması ve uygulanması gereken bir strateji haline getirilmelidir. Aktif istihdam stratejisi olarak biçimlendirilen aktif yaşlanma ile ilgili uygulanabilir yöntemler geliştirilmelidir.

Çalışmamızda da bahsettiğimiz gibi aktif yaşlanma ile ilgili sorunlardan olan, yalnızca yaşlı bireylerin ilgili politikalara konu olması ve katılımı sorunu ortadan kaldırılarak her yaştaki birey aktif yaşlanma sürecine dâhil edilmelidir.

Yaşam boyu öğrenme politikaları da salt yüksek eğitim seviyesindeki bireylere yönelik gerçekleştirilmemeli, her eğitim seviyesindeki birey, plan ve uygulamalar içinde değerlendirilmelidir. Aynı zamanda her yaşın katılımı son derece önemlidir ve çeşitli yöntemlerle mutlaka teşvik edilmelidir.

Son olarak yaşlı istihdamının önündeki engellerin kaldırılması, önemli bir sorun olan yaşlı istihdamının artırılabilmesi sorununa doğrudan bir çözüm getirecektir. Ülkemiz açısından değerlendirecek olduğumuzda ne yazık ki bu sorunun evvela bazı yasal düzenlemeler ile sürdürüldüğünü görmekteyiz. Özellikle çalışan emeklilerin emekli maaşlarından bazı durumlarda kesinti yapılması, istihdamı teşvik etmekten ziyade yaşlı istihdamının büyümesine önemli bir engel teşkil etmektedir. Örneğin, son yasalara göre emekli olup da sigortalı olarak işçi statüsünde çalışanların arzu etmedikleri takdirde maaşlarından kesinti yapılmamaktadır. Ancak bu durum işyeri çalıştıran emekliler için söz konusu değildir. İster SSK ister Bağkur emeklisi olsun işverenlik veya esnaflık yapan ve vergi kaydı bulunarak devlete vergi ödeyen çalışan emekliler % 15 kesintiye tabii bulunmaktadır. Dolayısıyla, emekli olup da gerek işçi gerekse işveren statüsünde istihdam içerisine giren tüm çalışanlara adaletli, teşvik edici ve reformist politikaların geliştirilmesine ihtiyaç bulunmaktadır. Bu yüzden yaşlı istihdamını arttıracak ekonomik ve sosyal politikaların uygulanmasından önce uygun bir hukuki zemin yaratılmasının da, soruna mutlak bir fayda sağlayacağını söyleyebiliriz.

KAYNAKLAR

- [1] Altan, Ömer Z. ve Şişman Y, 2003. “Yaşlılara Yönelik Sosyal Politikalar” Kamu-İş, Cilt: 7, Sayı: 2: 4-5.
- [2] Buys and et all. “Issues of Active Ageing: Perceptions of Older People With Lifelong Intellectual Disability” <http://eprints.qut.edu.au/21251/1/c21251.pdf> (Son Erişim Tarihi: 16.06.2014)
- [3] Casey, B., “Why Are The Older Not More Active” IV. International Research Conference on Social Security “Social security in a long life society”, International Social Security Association Research Programme, 5-7 May 2003, Antwerp/Belgium, 3.
- [4] CIPD. “Managing A Healthy Ageing Workforce: A National Business Imperative” <http://www.tafep.sg/assets/files/Publications/Publications20%20Managing%20Ageing%20Woirkforce.pdf> (Son Erişim Tarihi: 26.02.2014)
- [5] Danış, Mehmet Z., 2005. Yaşama Derinden Bir Kucak, Ankara: Türk Geriatri Vakfı Yayınları.
- [6] Debono, M., “EEO Review: Employment Policies To Promote Active Ageing”, European Employment Observatory, <http://www.eu-employment-observatory.net/resources/reviews/Malta-EPPAA-Feb2012-final.pdf> (Son Erişim Tarihi: 02.07.2014)
- [7] ENIL. http://www.enilnet.eu/Intergenerational_Learning_and_Active_Ageing-European_Report.pdf, (Son Erişim Tarihi: 10.08.2014)
- [8] European Commission, “Ageing Well in the Information Society” An i2010 Initiative, Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions, COM(2007) 332 final, <http://ec.europa.eu/transparency/regdoc/rep/2/2007/EN/2-2007-811-EN-1-0.Pdf> (Son Erişim Tarihi: 11.08.2014)
- [9] Garzia, C. ve Debono, M., “Malta: Quality of work and employment of low-qualified” <http://www.eurofound.europa.eu/ewco/studies/tn0810036s/mt0810039q.htm>, (Son Erişim Tarihi: 02.07.2014)
- [10] Gündoğan, N., 2001. “İşgücünün Yaşlanması ve İşgücü Piyasalarına Etkileri” Ankara Üniversitesi SBF Dergisi, 56(4): 99.
- [11] Hansen, A., Kling, S., Gonzalez, Jakoba S., “Creativity, Lifelong Learning and the Ageing Population” <http://www.lemproject.eu/WORKING-GROUPS/museums-and-the-ageing-population-1/creativity-III-and-ageing-population>, (Son Erişim Tarihi: 06.07.2014)
- [12] ILO. <http://www.ilo.org/public/turkish/region/eurpro/ankara/areas/woman/brosurler/bro04.pdf>, (Son Erişim Tarihi: 15.08.2014)
- [13] IMF. “Ageing and pension system reform: implications for financial markets and economic policies” <https://www.imf.org/external/np/g10/2005/pdf/092005.pdf> (Son Erişim Tarihi: 20.02.2014)
- [14] Kaya, Eylem H., 2010. Avrupa Birliği Yaşam Boyu Öğrenme ve Yetişkin Eğitimi Politikaları. Doktora Tezi. Ankara Üniversitesi E.B.E.
- [15] Kinsella, K. ve Phillips David R., 2005. “Global Aging: The Challenge of Success” Population Bulletin, 60(1): 5.
- [16] Kutsal, Yeşim G., <http://www.thb.hacettepe.edu.tr/arsiv/2003/cilt22-3-4.php>. (Son Erişim Tarihi: 19.09.2009)
- [17] Mutka, Kirsti A., Malanowski, N., Punie, Y., Cabrera, M., “Active Ageing and the Potential of ICT for Learning” JRC Scientific and Technical Reports, <http://ftp.jrc.es/EURdoc/JRC45209.pdf> (Son Erişim Tarihi: 03.05.2014)
- [18] Özcan, M., 2010. Aktif Yaşlanmaya Yönelik Sosyal Güvenlik Politikaları. Doktora Tezi. Gazi Üniversitesi S.B.E.
- [19] Özer, M. ve Karabulut, Özlem Ö., 2003. “Yaşlılarda Yaşam Doyumu” Türk Geriatri Dergisi, 6(2): 73.
- [20] Şanlı, S., 2012. Başarılı Bir Yaşlanma İçin Yaşlı Yetişkinlerin Eğitim İhtiyaçlarının Belirlenmesine Yönelik Bir Araştırma. Yüksek Lisans Tezi. Hacettepe Üniversitesi S.B.E.
- [21] Tortop, Ö., 2010. Avrupa Birliği Hayat Boyu Öğrenme Temel Yeterlik Alanları: Türkiye Durumu. Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi E.B.E.
- [22] Tunçkanat, F., “Avrupa Birliği'nin Yaşlı Refahı ve Yaşlılığa İlişkin Politikaları”, Yaşlılar İçin Sosyal Politika Gündemi Konferans Kitabı, Ankara Üniversitesi Yaşlılık Çalışmaları Uygulama ve Araştırma Merkezi, <http://yasam.ankara.edu.tr/files/2013/02/yasl%C4%B1lar-icin-sosyal-politika-gundemi1-kitap.pdf> (Son Erişim Tarihi: 04.07.2014)
- [23] WHO. “Active Ageing: A Policy Framework” http://whqlibdoc.who.int/hq/2002/WHO_NMH_NPH_02.8.pdf (Son Erişim Tarihi: 10.05.2014)
- [24] Zaidi, A., 2008. “Features and Challenges of Population Ageing: The European Perspective” European Centre, March (1).